

Mrozewicz Leszek, „Mała i wielka ojczyzna”. *Historia starożytna na XV Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich (Gdańsk, 19-21 września 1994 r.)*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1995, t. 7 s. 362–364.

<https://doi.org/10.14746/bp.1995.7.30>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54228>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

rozpadzie Związku Radzieckiego. Nawiązywanie do zamierchłej przeszłości, do kultur rozwijających się niegdyś na tym terenie postrzegać należy jako szukanie własnych korzeni, budowanie tradycji kulturowej i narodowej. Znakomicie współbrzmiało to z rozprawą Tadeusza Zawadzkiego pt. *Vita magistra historiae. Czy przeszłość może się uczyć od teraźniejszości?*, ogłoszoną w języku francuskim i polskim (Fribourg 1991 [Discours Universitaires. Nouvelle Série No 48] i Poznań 1993 [Xenia Posnaniensis. Wykłady gościnne w Zakładzie Historii Starożytnej UAM I]).

Drogę życiową Jubilata, nie zawsze łatwą, w pięknej *laudatio*, w języku łacińskim, przedstawił Ignacy Lewandowski.

W kolokwium uczestniczyli liczni przyjaciele i uczniowie Profesora, reprezentujący fryburskie środowisko naukowe, ale także ogólniej szwajcarskie. Nie zabrakło też dużej grupy studentów, niektórzy z nich byli słuchaczami Jubilata jeszcze przed Jego odejściem na emeryturę.

Jednym z punktów programu było także zwiedzanie ruin starożytnego Aventicum, głównego ośrodka celtyckiego plemienia Helwetów (kilkanaście kilometrów na zachód od Fryburga).

Jak zwykle przy takich okazjach, nieodłącznym elementem były spotkania towarzyskie z Kolegami fryburskimi, długie dyskusje i zadzierzeganie wspólnych planów na przyszłość. Inicjatorom, w szczególności zaś Marcelowi Piérart, następcy Tadeusza Zawadzkiego na fryburskiej Katedrze, za zorganizowanie tego znakomitego *rencontre* należą się słowa dużego uznania i podziękowań. Jego akta będą stanowiły z całą pewnością ważny przyczynek do szeroko rozumianych badań nad starożytnością.

Szczegółowy program odczytów przedstawiał się następująco:

1. Ignacy Lewandowski (Poznań): *Gratulationes Latinae*.
2. Stefan Zawadzki (Poznań): *Wishes in the Mesopotamian Texts of the First Millenium B.C.*
3. Leszek Mrozewicz (Poznań): „... non debuerit in me differri ...” *Néron et Ti. Plautius Silvanus*.
4. Jacques Schamp (Fryburg): *Les Trévires à Byzance*.
5. Olivier Curty (Fryburg): *Le savant moderne et le foisonnement des légendes anciennes: l'exemple de Lesbos*.
6. Askold Ivantchik (Heidelberg/Moskwa): *Les conflits ethniques et l'histoire ancienne: le Caucase*.
7. Jerzy Kolendo (Warszawa): *L'histoire et l'archéologie: les rencontres difficiles*.
8. Tadeusz Zawadzki (Fryburg/Tournus): *Albert Thibaudet en campagne avec Thucydide*.
9. Marcel Piérart (Fryburg): „*Debebat in nos differri!*”.

Materiały z obrad opublikowane zostaną już w roku 1995, w ścisłej kooperacji poznańsko-fryburskiej.

Leszek Mrozewicz

„MAŁA I WIELKA OJCZYZNA”

HISTORIA STAROŻYTNA NA XV POWSZECHNYM ZJEŹDZIE HISTORYKÓW POLSKICH (Gdańsk, 19-21 września 1994 r.)

Kolejny Powszechny Zjazd Historyków Polskich, zorganizowany przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego, odbył się tym razem w Gdańsku. Wzięła w nim udział rekordowa liczba uczestników: około 1200 osób. Temat przewodni Zjazdu brzmiał: „Mała i wielka ojczyzna”. Obrady toczyły się w sekcjach chronologicznych, z okazji Zjazdu zorganizowano także sympozjum poświęcone Kaszubom.

Organizatorem Sekcji Historii Starożytnej był prof. dr Tadeusz Kotuła (Uniwersytet Wrocławski), do roku 1993 prezes Komisji Historii Starożytnej przy Zarządzie Głównym PTH. Posiedzeniom przewodniczył niżej podpisany, pełniący aktualnie funkcję prezesa tej Komisji.

Obecni byli przedstawiciele większości ośrodków naukowych i akademickich z kraju (Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Toruń, Warszawa, Wrocław). Wygłoszono w sumie dziewięć referatów, tj. wszystkie przewidziane programem (co nie było bynajmniej regułą w innych sekcjach). Wszystkie też oscylowały wokół myśli przewodniej Zjazdu, czyli „Małej i wielkiej ojczyzny”, wokół regionalizmów i tendencji uniwersalistycznych w starożytności. Podobnie jak na innych zjazdach powszechnych i na zjazdach Komisji Historii Starożytnej, dominowała tematyka rzymska. Jest to zjawisko obserwowane na naszym gruncie już od dłuższego czasu. W programie znalazł się tylko jeden odczyt dotyczący Grecji klasycznej (W. Lengauer). *Pars Graeca, ale Imperii Romani*, pojawiła się również w wystąpieniach badaczy zajmujących się późnym antykiem i wczesnym Bizancjum (W. Ceran, M. Dzielska, M. Salamon).

Ogólnym problemom „małej i wielkiej ojczyzny” poświęcone były otwierające obrady Sekcji odczyty T. Kotuli i S. Mrozka: oba, penetrujące problem w szerokim i jednocześnie głębokim ujęciu, bardzo ważne z punktu widzenia terminologii i metodologii, sprowokowały ożywioną dyskusję. W zasadzie wszyscy następni prelegenci odwoływali się w swych wystąpieniach do tych dwóch referatów. Przede wszystkim wskazano na – w pewnym sensie – bezradność współczesnych historyków, którzy próbują terminy antyczne dopasować do terminologii nowożytnej i odwrotnie. Wywołuje to oczywiście szereg nieporozumień. S. Mrozek proponował wypracowanie jakiegoś jednolitego języka terminów, pozostającego w zgodzie z pojęciami starożytnych. Jak bardzo jest to ważne, wykazał również referat zmarłego w sierpniu 1994 roku lubelskiego historyka Tadeusza Łoposzki (referat odczytał uczeń Zmarłego, dr Henryk Kowalski). Co prawda tematem swym T. Łoposzko nie wyszedł poza schyłek republiki rzymskiej, ale okazało się, że poruszone przez Niego problemy (definicja *civis Romanus*) nie tracą aktualności i dla okresu Cesarstwa.

Problemami bardziej regionalnymi zajęli się następni referenci, pozostając jednak, jak to już wskazywałem, pod wyraźną presją wystąpień T. Kotuli, S. Mrozka i referatu T. Łoposzki.

Powstaniem i rolą struktur municypalnych w specyficznych warunkach prowincji pogranicznych zajął uwagę zebranych L. Mrozwicz. Odbicie tendencji regionalnych (czy regionalizujących) w ideologii Cesarstwa drugiej połowy III wieku omówił W. Kaczanowicz (na bazie materiału numizmatycznego). Twórczość Synezyjusza z Cyreny i jego poglądy polityczne (przywiązanie do małej, ale i uwzględnianie wielkiej ojczyzny) przedstawiła M. Dzielska. Te same problemy w odniesieniu do mieszkańców Antiochii były przedmiotem rozważań W. Cerana, natomiast kwestią pojęcia ojczyzny w ogóle u wędrujących plemion gockich, z bardzo wyraźnym naciskiem na zagadnienia terminologiczne, zaprzątnął uwagę obecnych M. Salamon.

Trzy referaty w mniejszym bądź większym zakresie dotyczyły problematyki bałkańskiej: W. Kaczanowicza, L. Mrozwicza i M. Salamona.

Chciałbym podkreślić bardzo wysoki poziom przedstawionych odczytów, co przede wszystkim znalazło wyraz w niezwykle ożywionej dyskusji, o której już wspominałem. Zdarzało się, że dyskusja przekraczała czas prelekcji. Była przy tym niezwykle prowokująca. Jest oczywiście, że dyskutanci znaleźli wiele wspólnych płaszczyzn porozumienia, ale też w wielu przypadkach (głównie jeśli chodzi o terminologię) pozostali przy odrębnych poglądach. Świadczy to oczywiście bardzo dobrze o naszym środowisku, bo nic bardziej nie usypia intelektualnie niż powszechna zgoda.

Miłym zaskoczeniem było duże zainteresowanie posiedzeniami naszej Sekcji. Sala była przeważnie pełna. Co przy tym istotne, na obradach obecna była duża grupa młodzieży: studentów

(pamiętajmy, że wrzesień to dla środowiska akademickiego jeszcze wakacje) oraz licealistów. Napawa to dużym optymizmem.

Tematyka wystąpień:

1. Tadeusz Kotula (Wrocław): *Mała i wielka patria w starożytności grecko-rzymskiej – polis i imperium.*
2. Stanisław Mrozek (Gdańsk): *Mała ojczyzna w świetle tzw. długiego i krótkiego wymiaru historii.*
3. Włodzimierz Lengauer (Warszawa): *Religia polis czy religia Hellenów?*
4. † Tadeusz Łoposzko/Henryk Kowalski (Lublin): *Civis Romanus w okresie późnej republiki.*
5. Leszek Mrozewicz (Poznań): *Rzymskie struktury municypalne w prowincjach nad Renem i Dunajem w I-III w. n.e.*
6. Wiesław Kaczanowicz (Katowice): *Regionalizm w ideologii Cesarstwa rzymskiego w latach 235-284 – świadectwo monet.*
7. Maria Dzielska (Kraków): *Pojęcie ojczyzny w myśli politycznej Synezyjusza z Cyreny.*
8. Włademar Ceran (Łódź): *Basileia i patris w ujęciu Antiocheńczyków okresu wczesnobizantyjskiego.*
9. Maciej Salamon (Kraków): *Ojczyzny plemion barbarzyńskich okresu wędrówki ludów.*

Organizatorzy przewidują szybką publikację materiałów zjazdowych.

Leszek Mrozewicz

NOVAE 1990-1994

RAPORT Z KAMPANII WYKOPALISKOWYCH EKSPEDYCJI ARCHEOLOGICZNEJ UNIwersytetu im. ADAMA MICKIEWICZA

Kampanie wykopaliskowe Ekspedycji Archeologicznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Novae¹ (Svišov), na terenie obozu legionu I Italskiego, później miasta rzymskiego i wczesnobizantyjskiego, w ostatnich pięciu latach koncentrowały się na terenie zespołu sakralnego wczesnochrześcijańskiej bazyliki i rezydencji biskupiej oraz na znajdujących się pod nimi: wcześniejszym budynku łaźni z przełomu III/IV w. i zespole łaźni legionowych z drugiej połowy II w. n.e.²

¹ Ekspedycja Archeologiczna UAM w Novae przeprowadziła kampanie wykopaliskowe w latach 1990, 1992, 1993, 1994. W 1994 roku zmarł założyciel i wieloletni kierownik naukowy Ekspedycji prof. dr S. Parnicki-Pudełko. W skład Ekspedycji wchodził m.in.: dr A. Biernacki (w latach 1990-1994 kierujący badaniami w związku z chorobą prof. dra S. Parnickiego-Pudełko), mgr P. Pawlak, prof. dr hab. J. Olczak, mgr J. Bednarczyk, dr B. Stawoska (archeolog); dr hab. S. Modkša (architekt), mgr D. Makowiecki (archeozoolog), prof. dr hab. J. Skoczylas (geolog), mgr P. Namiota (fotograf) oraz studenci-praktykanci z archeologii, historii, filologii klasycznej i architektury.

² Rezultaty badań archeologicznych publikowane są wraz z aneksami m.in. w kolejnych: *Novae – Western Sector. Preliminary Report on the Excavations of the Archeological Expedition of the Adam Mickiewicz University at Poznań*. Zob. *Archeologia* 43, 1992 (1992), s. 95-112; 45, 1994 (w druku *Preliminary Report* za 1992 r.), późniejsze w przygotowaniu. W roczniku *Archeologia* również wcześniejsze sprawozdania. W druku w Wydawnictwie Naukowym UAM zbiór artykułów: *Novae, I. Studies and Materials*, red. A. Biernacki.